

Heszky András

EIKE

Eike: *Proclamation (Kiáltvány)*

→ Kiscelli Múzeum, Budapest

→ 2012. április 12 – május 15.

Eike: *Private View*

→ Deák Erika Galéria, Budapest

→ 2012. május 11 – június 16.

Amikor EIKE Kiscelli Múzeumban rendezett kiállítása bezárt, a Deák Erika Galéria már megnyitotta a videóművész legújabb tárlatát. A két helyszín nyilvánvaló eltéréseinek tudatában is érdemes mérlegelni a tér konstitutív szerepét a műalkotásokban, bár tény, hogy az óbudai kiállítótér adta lehetőségek olyan mértékű sajátosságot kölcsönöztek a *Kiáltvány* című tárlatnak, amellyel egy belvárosi galéria természetesen nehezen kelhet versenyre. A két kiállítás időbeli közelsége (átfedése) tehát nem is valamiféle versenyre, sokkal inkább a különbségek, az egyedi vonások meg- és feljegyzésére szolgáltathat alkalmat. Ebben az értelem-

ben a Kiscelli Múzeumban egy rendkívül egybe-függő, sajátos löktetésű kiállítást, míg a Deák Erika Galériában egy személyesebb, másképp végiggondolt, ugyanakkor sokkal tagoltabb, eltérő megoldásokkal dolgozó tárlatot tekinthettünk meg.

Az óbudai kiállítás jól átlátható részekre oszlott: három, természetében különböző, ugyanakkor egymással szükségszerűen dialógust folytató installáció kapott helyet a templomtér három részében. Belépéskor, elsőként a *Proclamation (Kiáltvány)* címet viselő installáció fogadott, amely egy 25 darabból álló, 5 x 5-ös elrendezésű, négyzetes reflektormezőből, és egy ezt gombnyomással működtető pultból állt. A pult gombjaihoz az ABC betűi voltak hozzárendelve, így, bár a néző maga választhatott a kupolát illumináló reflektorfények formái közül, az írás legelemibb részeinek valamiféle kombinációja, vagy komplikáltabb üzenetek kézbesítése nem vált lehetségessé. Tekintve, hogy a cím, valamint a függőleges tengely ég-föld-fény szimbolikája az installáció metafizikai, illetve kommunikatív jellegére hívta fel a figyelmet, maga a médium mindezek iróniájaként, és az apszis deszakralizált jellegére való reflexióként értelmeződött. A *Kiáltvány* reflektorainak működtetésekor olyan érzés támadt a nézőben,

EIKE
Alteration (Változás), 2012, 6 csatornás videóinstalláció, zene: Szőnyi András © fotó: Kerekes Zoltán

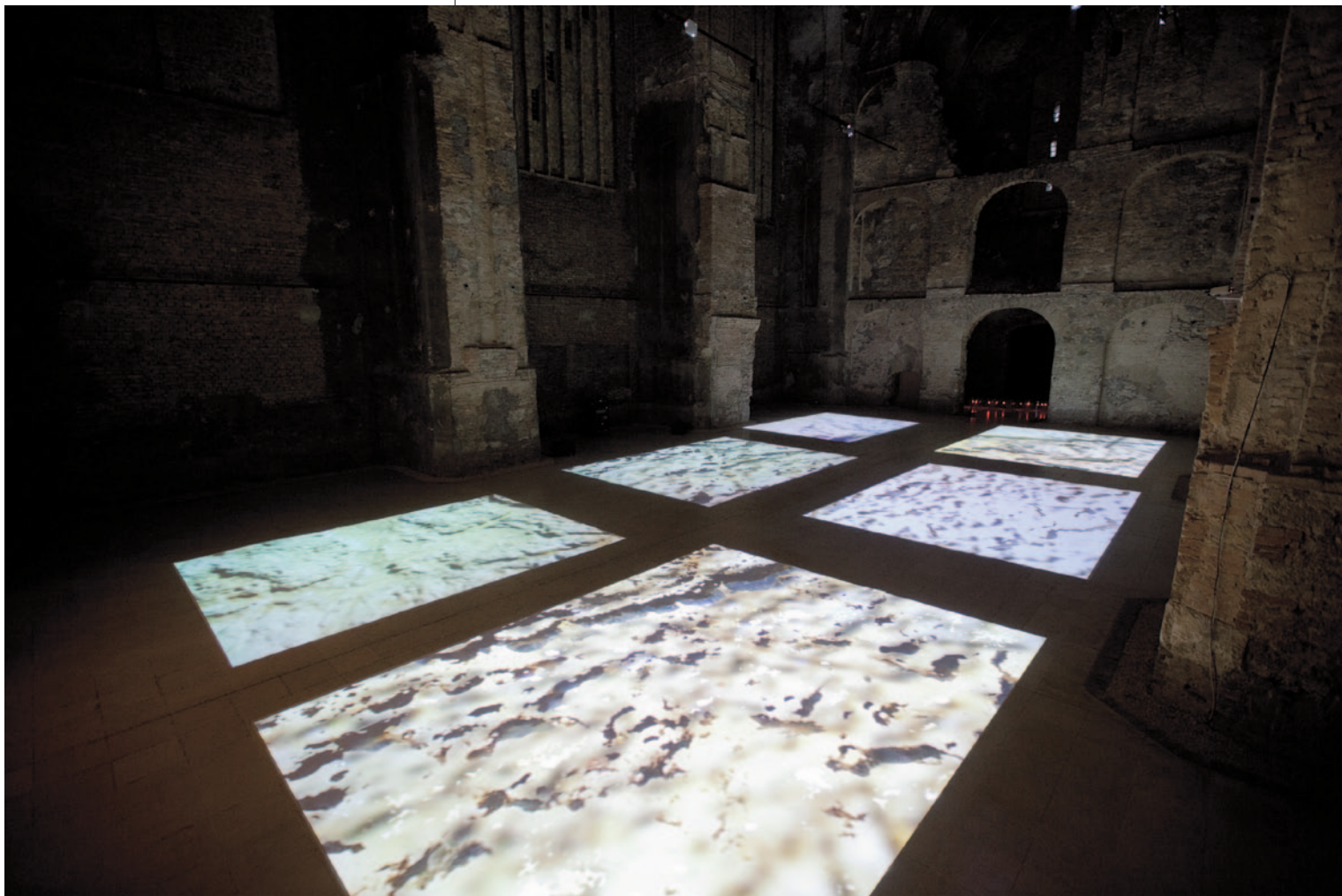
hogy bár technikailag képessé tehetette magát valamilyen transzparenciára és ezzel együtt kommunikációra (lényegtelen, hogy földönkívüliekkel, istenekkel vagy egyszerűen a világ-egyetemmel), a szerény eszközök által folyton folyvást korlátozódott, bezárult a lehetőségek köre. Gyorsan érdemes hozzátenni, hogy erre is csak a különleges kiállítótér kettőssége képes: bár a grandiózusság hozzájárul a monumentális cél *elképzeléséhez*, fizikai végességében legjobb esetben is csak szimulálni képes a vállalkozást. Ennyiben a *Kiáltvány* cím kifejezetten találó volt, hiszen a műfaj jellemzője, hogy az elhatározás és a megfogalmazott program megelőzi magát a cselekedetet, és így mint tiszta absztrakció marad meg.

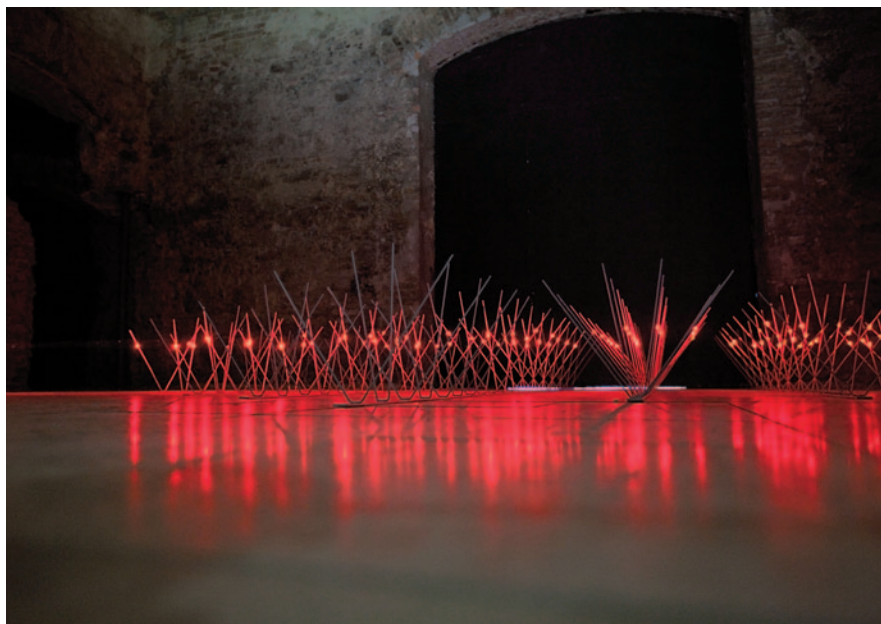
A templomhajó terében az *Alteration* (Változás) című térinstalláció, amelynek monitoros adaptációjával a Deák Erika Galériában találkoztunk, továbbítve, ugyanakkor módosította a vertikális jelleget. A mennyezetről lelógatott projektorok vetítették a padlóra EIKE érdekes, végtelenített vizuáljait, amelyeket SZŐNYI ANDRÁS megnyugtató, minimálra hangolt zenéje kísért. A hat darab 5 x 4 méteres vászonra érkező kép valóságnak tűnő, sziklák-kövek erezetére emlékeztető struktúrák közelijeinek lassú változásait mutatta. Az installáció

által megelevenedett a padlószint, mindazonáltal éreztük, hogy a videók teljes befogadásához egészen egyszerűen nem elégséges a talaj ilyenfajta dinamikájának érzékelése: nézőpontunk a szemmagassághoz kötött, a vetített felületek pedig nem emberléptékűek, így nem volt lehetőségünk a szokásos kép-néző viszonyt kialakítva átlátnunk, áttekintenünk a teret. A *Változás* félrevitt, „eltérített” abban az értelemben, hogy a süllyedő képek megszedítették a nézőt, józan szemlélésükre pedig nem volt lehetőségünk: nem bírtuk a néző külső – ez esetben szinte madártávlati / mennyezeti – pozícióját felvenni. (A Deák Erika Galéria szemmagasságban elhelyezett kis monitorjain újra látható videók már sokkal inkább a fókuszált képektől való [el]távolodásként hatottak, mintsem örvénylő, gravitáló erők reprezentációiként.) A néző a kiscelli térben egy olyan installációt járhatott be, amelynek egyetlen egy pontján sem volt képes elnyerni a kívülről – maga a tér változott meg; a padlóra érkező képek vízszintes szétterjedtsége érzelmi vákuumba szorított: ránk nehezedett, jelen volt és hatott, de mégse hagyta belakni magát, így egyben el is idegenített. A *Kiáltvány* vertikálisára való felelet, a metafizikai „gyökök” utolsó dekonstrukciója ez – ha úgy tetszik: egzisztenciális bolyongás, magányos szédület a bizonytalan felszínen –, hogy néhány lehetséges olvasatra utaljunk. Anélkül, hogy komolyabb jelentőséget tulajdonítanánk az installáció címének, a *Változás* magának a kiállítás belső dinamikájának kommentárjaként is érthető, s ezáltal egy helyzetmegjelölésnek is, amely a hármas tagolású tárlat narrativitását értelmezné.

A harmadik, a *Scan* (Fürkészés) című alkotás egy vízszintes, a padlóhoz közel, azzal párhuzamosan, körülbelül 45 fokban pásztázó lézersugárból és fémvillák soraiból állt, amelyeken a vörös fény játszik, megtörik, végigszalad, átverekszik magát, hogy azután végigcikázzon a falon. Az installációt nem lehetett megközelíteni – zugszerű, visszahúzó, fenyegető, hektikus, paranoiás jellegét nem csupán a hátsó templomrész elzártsága és sötétsége adta, de az installációt kísérő csilingelő hang és maga a cím is. Az installáció tökéletes ellen-

EIKE
Alteration (Változás), 2012, 6 csatornás videóinstalláció, zene: Szőnyi András © fotó: Kerekes Zoltán

EIKE
Scan (Fürkészés), 2012, lézerinstalláció (vastüskék, lézer) © fotó: Kerekes Zoltán

EIKE
Proclamation (Kiáltvány), 2012, helyspecifikus fényinstalláció (25 lámpa, vezérlőpult, elektronika, magas boltíves térben) © fotó: Kerekes Zoltán

EIKE
Observation 2+3, 2012, printek, 298 x 268 cm / db, House of Cards (Kártyavár), 2009, 2 csatornás videoinstalláció © fotó: Kerekes Zoltán

téte a *Kiáltványnak*, egyrészt homályossága, másrészt a reflektormező átláthatóságának ellentmondó sűrűsége révén, amelyet a fémvilág keltette benyomás is sugallta. A *Fürkészés* ütemes hangja távolról, akárha csengettyű lett volna: barlangszerűségében, távoli rejtettségében mintha újabb utalás lenne a hely valaha volt, egykor élő szakralitására. A zaj tökéletes ellentéte volt az *Átalakulást* kísérő zenének, egyre éledő hangja az installáció megközelítéseként betöltötte a kis templomrészt, felülírva a nézőnek a másik két installáció kapcsán szerzett emlékeit, tapasztalatait. A műalkotás ugyanakkor folyamatos ismétlődésében, puritán mechanikusságában egész egyértelműen tagadása volt a templomhajó hasonlóképpen vég nélküli nyugalmának. Nem olyan tagadásról van szó, amely nyíltan szembemenne valamivel (egyáltalán, mivel is lehetne szembemenni, mikor nincsenek állítások sem), sokkal inkább egy motívum változásáról van szó, amely önmagában képes különböző variánsokká alakulni, saját lehetőségei révén. Ez a mozgás, ez a nagyon absztrakt, figurális dinamika EIKE kiállításának egyik legérdekesebb tanulsága. A kiscelli után EIKE a *Private View* című kiállításával tért vissza a Deák Erika Galériába. A tervet két nagyobb műcsoportra osztható – négy, videókat felhasználó műre, és négy printre. A kiállítás összetartó ereje – olvashatjuk – egy „személyes nézőpont, egy olyan megfigyelés mely különböző tér- és időbeli síkon jelenik meg. Eike különleges virtuális tereket hozott létre, szinte elmosva a különbségeket a privát és a publikus terek, a valós és a képzeletbeli terek között.” A videómunkákban valóban érezni ezekben a dichotómiáknak a konfliktusát. A *Terjedés* című installáció egy tömeg (fel)vonulását örökíti meg, ahol egy-egy személyt, míg ki nem megy a képből, végigkísér és kiemel egy piros karika. A végtelenített installáció felépítése (monitork fél-piramisszerű elrendezésben) szimulálja a tömeg hömpölygését, fizikalitását és súlyát, biztosítva egyúttal a piros karika vándorlását – amely balról-jobbra mozog együtt a csoport menetirányával –, s ugyanakkor tapadását egy-egy személyhez. E mesterséges elem egyrészt, ha ragaszkodunk a kiállítás szövegének értelmezéséhez, egyéníti az (egyébként a transzparenszek segítségével beazonosítható) demonstráció résztvevőjét, és privát jelenlétét konfrontálja az örökös mozgás implikálta terjedelmesebb, nagyobb volumenű egységgel, a tömeggel. Az installáció elrendezése izgalmas és találó – kialakítása őriz magában egyfajta gondolatíságot, amely a lehető legtermészetesebb módon kristályosodik ki a formában. A másik három videómű (a kiállított printekkel együtt) számomra kevésbé érdekes módon analizálja a fenti ellentétpárokat, ami persze nem jelenti azt, hogy szükségszerűen ez lenne

a feladatuk. A kiállításnak címet adó, hatcsatornás videóinstalláció, amelyen a művészt láthatjuk beszélni életének egy-egy állomásán – hasonló szerepben és szituációban –, rögzíti az egyén éveken átívelő, központi pozícióját és változó fiziognómiáját, kiegészítve a hallgatóság által megosztott közös élménnyel. A terem közepén egymásnak döntött vásznak (*Kártyavár*) egyik oldalára egy szórakozóhely/koncert tömegéről érkeznek a felvételek. A beállítás hasonló a *Terjedés* perspektívájához, mindazonáltal ez a reflexív nézőpont nem képes olyan finoman analizálni a statikus tömeg vizuális látványát. A másik vásznon egy nőt láthatunk, aki a kamerába nézve néha halkán beszél, de többnyire inkább csendes, a mimikája pedig esetenként bizonytalanságot tükröz – amennyiben a két videó dialógusából kiolvasható nyilvánvaló ellentmondás állna itt a fókuszban, akkor a megoldás ez esetben sokkal szerényebbre sikerült a másik két műhöz képest.

A kiscelli kiállítás központi térinstallációjának videós adaptációja (*Változás II.*) – ahogy ezt a kiállítási szöveg is sugallja – a valós-fiktív ellentét irányába bővíti a kiállítás lehetséges értelmezését. Amellett persze, hogy a látvány valóságosságának vagy konstruált, mesterséges, képzeletbeli jellegének játéka figyelnünk, érdemes észben tartani a templomtérre szabott installációtól a kis monitorokig tartó út léptékváltását is. A tárlat másik műcsoportja két közepes (*Stronghold / Erődítmény; From the train*), valamint két óriási méretű nyomat (*Observation 2., 3.*), amelyek valós helyszínek (például a Szépművészeti Múzeum és a Műcsarnok megfigyelőkamerával ellátott részleteinek) felismerhető, beazonosítható képeit mutatják. A printek ugyanakkor eléggé manipuláltak ahhoz, hogy egyidejűleg képzeletbeli, futurisztikus, távolinak tűnő jellegüket is közvetítsék: a fotókra (félíg átlátszóan) rá van applikálva a helyszín – a művész személyes (érzékszervi) benyomásait is alapul vevő – geometrikusan redukált képe.

EIKE két kiállítása közül a Kiscelli Múzeum templomterébe készült installációk egymás közötti dialektikája – számolva természetesen a helyszín különleges adottságaival is – egy olyan, regisztereiben változatos, sokrétű, (mű) elemeiben egymásra utalós és épülő rendszert hoz létre, amelyben a művek formai összefüggései tartják izgalomban a nézőt. A Deák Erika Galériában bemutatott videómunkák és printek is a koherencia felé húznak, azonban inkább tematikai hasonlóságukban, mintsem egymáshoz fűződő kapcsolatukban bontakoztatják ki közös természetüket. Azt gondolom, hogy az első tárlat kivételes bonyolultsága révén a művész egyik legemlékezetesebb megmutatkozásaként őrződik meg majd az emlékezetünkben.

EIKE
Spread (Terjedés). 2012, 1 csatornás videó installáció több monitoron © fotó: Kerekes Zoltán

EIKE
Kiállításenteriór (Deák Erika Galéria); előtérben: House of Cards (Kártyavár), 2009, 2 csatornás videóinstalláció © fotó: Kerekes Zoltán

